

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

LXIII

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџан-Премк, др Ирена Грицкаји,
др Милка Ивић, др Лили Лашкова, др Александар Лома,
др Софија Милорадовић, др Александар Младеновић, др Мирослав Николић,
др Асим Пецо, др Предраг Пијер, др Слободан Реметић, др Андреј Н. Собољев,
др Живојин Сјанојчић, др Срејко Танасић, др Зузана Тојолињска,
др Драго Ђујић, др Егон Фекејте, др Викџор Фридман*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
2007

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду, покретач и издавач Александар Белић, члан Српске краљевске академије. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.16

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ филолог / главни уредник Милка Ивић. — Год. [1], књ. 1, св. 1/2 (1913) ; год. [2], књ. 2, св. 1/2 (1921)– ; књ. 11 (1931) ; књ. 12 (1933)– ; књ. 17 (1938/1939) ; књ. 18 св. 1/4 (1949/1950)–, – Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913–1938 ; 1949/1950–, – 24 cm

Годишње

ISSN 0350–185x = Јужнословенски филолог

COBISS.SR–ID 615183

Рецензенти: др Јасна Влајић-Поповић, виши научни сарадник, академик Милка Ивић, дописни члан САНУ Александар Лома, др Софија Милорадовић, виши научни сарадник, академик Александар Младеновић, дописни члан САНУ Предраг Пипер, дописни члан АНУРС Слободан Реметић, проф. др Александар Собољев, др Срето Танасић, научни саветник, академик Зузана Тополињска, др Драго Ђупић, научни саветник

Секретар редакције: др Срето Танасић

Израду и штампање финансирало је Министарство науке Републике Србије.
Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 20. 11. 2007.

Издаје:

Институт за српски језик САНУ, Ђуре Јакшића 9

Коректура: Марија Нешић

Припрема за штампу: Давор Палчић (palcic@eunet.yu)

Штампа:

ЧИГОЈА ШТАМПА
Београд, Студентски трг 13
chigoja@eunet.yu
www.chigoja.co.yu

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

Речник српскохрватског књижевног и народног језика, књига XVII
Београд, 2006, стр. 800 + CXIV

У децембру 2006. године изашла је из штампе седамнаеста књига *Речника САНУ*, након нешто мање од педесет година од изласка првог тома овог тезауруса. У односу на неколико претходних томова (од осмог), у којима нису биле публиковане скраћенице коришћене у *Речнику* или су само садржавали *Дојуне скраћеницама објављеним у књизи VI-II* (11, 12, 15. и 16. том), седамнаеста књига доноси комплетне *Изворе и њихове скраћенице у нултом табаку (VIII–CX)*, *Техничке скраћенице (CXI–CXIII)* и *Географске скраћенице (CXIV)*. Ово умногоме олакшава читаоцима употребу овог тома *Речника*, који садржи преко 9,5 хиљада одредница, од речи *одвркао* до речи *Ойово*. Речник укупно има 800 двостубачних страница. Поред наведеног, нулти табак садржи и *Податке о учешћу у изради XVII књиге Речника (VI–VII)*.

Познато је да је лексикографски посао тежак и да је једна од најтежих врста речи за обрађивање глагол. Седамнаести том *Речника САНУ* обилује глаголима. То је добрим делом и због тога што је више од једне трећине одредница у овом тому на *од-* (1–281 стр.), при чему је *од-* најчешће префиксална морфема, продуктивна при грађењу глагола у српском језику. Тако се на овим страницама *Речника* могу наћи, поред често коришћених и свима познатих: *одвући*, *одгајити*, *одгледајти*, *одглумити*, *одгурнути*, *одзвањати*, *одзивати*, *одиграјти*, *одјавити*, *одјурити*, *одлежати*, *одменити*, *одмеријти*, *однејти*, *одрезати*, *одсецати*, *одскочијти*, *одузети* и др. и ови глаголи: *одурликнути*, *одрачунајти*, *одшушљетијати*, *одракијати*, *однимати*, *одмензилајити*, *одљескивати* (*се*), *одлейовремијти се*, *одиликјати*, *одзорјити се*, *одзвекивати*, *одврљати* и др. Са истим префиксом су и многи прилози: *одсад(а)*, *одругуд*, *одонуд(а)*, *одономад(не)*, *одјуйрос*, *одиздаље*, *одистински*, *одизван*, *одизнујра* и др. Кад смо већ код прилога, овај том *Речника* пружа информацију и о томе како се све на српском језику, између осталог, може рећи *одовуд(а)*: *одовудаке*, *одовуђако*, *одовудачке*, *одову-*

дачко, одовуде, одовудика (158) или онда (671, 681). Свакако да није занемарљив ни број именица у првој трећини овог тома. Тако имамо *одјек*, *одлука*, *одмор*, али и *одађало*, *одерач*, *одобаша* и др. Кад је у питању именица *одмор*, готово исти простор заузима ова одредница у изразима у којима је један од чланова као и у посебним значењима (130).

Један део одредница је са кореном *жив* (292–300). Овде такође преовлађују глаголи: *оживејти*, *оживејити*, *оживљавајти*, *оживљајти*, *оживитворавати*, *оживитворити*.

Овај том нам показује и продуктивност префикса *о-*. Тако се нешто може *овичијити*, некога можемо *оживејти*, *ожалостити* или *ојадити*, можемо с нечим *одужити*, храну можемо *окувати* или *окухати*, нешто нас може *омамити* или нам *се омаћи*, а догоди се и да *се оијемо* или да *омашимо*. Живимо у свету у коме је све више *омразе* и много тога *омучно*, али нам се најчешће до краја све не *омрачи*, будући да има и много тога што нам је *омилело*, те увек наново и наново *оживљавамо*.

Различита унутрашња стања, дозивање и сл. изражава се и узвицима, од којих су неки подробно описани у овом тому *Речника*. Тако сазнајемо да узвик *ој* има тринаест различитих нијанси значења, *оја* три (350–351), *оје* шест (357), а *ола-ла* два (555). За одазивање и терање говеда може се рећи *ое*, за ово последње и *оејс* (282). Забележени су и покрајински узвици, међу којима *ок* (364), *ола* (545) или *окс* (518).

Сигурно је већини говорника српског језика непознато да у његовом матерњем језику постоје сложенице на *оо-*, истина, страног, грчког порекла (705). Што се тиче речи страног порекла, у овом тому *Речника*, између осталог, имамо сложенице са грчким *окси-* (518–520), *олиго-* (563–564) и латинским *омни-* (646).

Многима, нарочито млађим особама из урбане средине, без помоћи овог тома *Речника* остало би непознато богатство језика забележено у изразима са именицом *ојанак* (724–725). Такође, ретко ће ко знати да реч *ој* има четири потпуно различита значења (705), да се може *окљунути*, тј. оклизати се (422), те да постоји период времена звани *окашренуће* (386).

Као посебну одредницу свакако треба издвојити *око* (425–436), где је највише фразеолошких израза и идиома (426–436), а затим, поред наведених одредница и поједине заменице, међу којима су *он* (669–671) и *онај*, *она*, *оно* (672–674).

Све ово и још много тога другог на страницама још једног тома великог *Речника САНУ* препоручујемо не само филолозима него и свима онима који желе да обогате свој речник и уопште познавање српског језика од Вука до данас.